

Klimaattop van Kopenhagen: een begin

Was de klimaattop van Kopenhagen een mislukking? Je kunt de conferentie bezwaarlijk als een succes bestempelen. Geen internationaal bindend akkoord over reductiedoelstellingen, geen tijdslimiet en onvoldoende geld op tafel voor de ontwikkelingslanden. Maar als niet-deelnemer die minder direct de sfeer van mislukking inademende, denk ik dat we toch ook oog moeten hebben voor de positieve elementen. Prof. Jean-Pascal van Ypersele, vice-voorzitter van het IPCC (*Intergovernmental Panel on Climate Change*), wees er in een eerste reactie op dat er toch een akkoord is, terwijl je twee jaar geleden enkel een Kyotoprotocol had zonder China en de VS, die zelfs twijfelden aan de realiteit van de klimaatopwarming. Het is de eerste keer dat op VN-niveau zoveel wereldleiders zo duidelijk zeggen dat de opwarming van de aarde onder de twee graden moet blijven en bereid zijn daartoe een inspanning te leveren, aldus deze klimaatexpert die al heel wat klimaatonderhandelingen meemaakte.

Ondanks alles denk ik dat Kopenhagen de bereidheid toonde om een klimaatakkoord te sluiten waarbij alle landen een bijdrage leveren. De *sense of urgency* heeft een *point of no return* bereikt. Met dank aan de wetenschappers en aan de media die voordien omwille van de lieve verkoopscijfers jarenlang twijfel hebben gezaaid over de alarmerende signalen. Maar ook met dank aan de vertegenwoordigers van de civiele samenleving die in Kopenhagen vrij talrijk en zichtbaar aanwezig waren om, ludiek en vreedzaam, dat gevoel van urgentie te vertalen in politieke druk. Maar de blokjes van de puzzel vielen niet mooi samen en de uitwerking van een politieke oplossing vergt blijkbaar meer tijd. Op de klimaattop van Mexico eind 2010 krijgen de

politieke leiders een nieuwe kans. De Mexicaanse leiders kunnen tonen dat zij beter een klimaattop kunnen leiden dan de Deense premier en er kan intussen ook worden gesleuteld aan de formule van klimaatconferenties. Maar de moeizame besluitvorming in Kopenhagen maakte duidelijk dat er meer aan de hand is. We kunnen of mogen niet naast een aantal grondige verschuivingen kijken die in de wereld plaatsvinden.

Nieuwe wereldorde

Klimaatverandering is een globaal probleem dat een mondiale aanpak vergt. Maar de huidige wereldorde dateert nog van na de Tweede Wereldoorlog en is dringend aan aanpassing toe. Het bedreigend karakter van de klimaatverandering

Het bedreigend karakter van de klimaatverandering kan als een unieke kans worden aangegrepen om de krachten te bundelen en een nieuw kader voor internationale samenwerking te creëren.

kan als een unieke kans worden aangegrepen om de krachten te bundelen en een nieuw kader voor internationale samenwerking te creëren. Lukt dat niet, dan is het risico reëel dat we naar een polarisatie en confrontatie gaan tussen en binnen landen over de verdeling van land en water, migraties en compensatiebetalingen voor de historische uitstoot van broeikasgassen. Daar heeft niemand bij te winnen. Europa heeft zich jaren geprofileerd als de leider op gebied van klimaatbeleid. Maar in Kopenhagen was van dat leiderschap weinig te merken. De conferentie toonde vooral de macht van de nieuwe groeilanden zoals China, India en Brazilië en een aantal ontwikkelingslanden. Er zal met hún belangen rekening moeten worden gehouden om tot een akkoord te komen. Deze landen moeten dringend een groter stem krijgen in de VN en de internationale economische en financiële instellingen. Wil Europa beslissend meepraten over een klimaatakkoord en de bijbehorende financiële architectuur, dan zal de Unie veel sterker als een blok met één stem moeten naar voren treden, óók in VN-verband. Een succesvolle internationale aanpak van het klimaatprobleem vergt tevens dat alle landen een stukje van hun soevereiniteit afstaan. Daar hebben niet alleen sommige Europese landen het moeilijk mee, maar ook de VS, China en een aantal ontwikkelingslanden.

Maar, als er geen internationaal gecontroleerde klimaatafspraken komen, dan blijven we geconfronteerd met het fenomeen van de vrijbuiters

of de *moral hazard* zoals dat in de verzekeringswereld heet. Mensen nemen meer risico's als ze niet voor de eventuele schadelijke gevolgen hoeven op te draaien. Dat zet ook ons klimaat onder steeds grotere druk. De beleidsmakers van vandaag zullen niet ter verantwoording worden geroepen wanneer het fout loopt, want ze zullen niet langer aan de macht zijn. En de producenten en consumenten kunnen zich het risicodrag veroorloven van te veel broeikasgassen uit te stoten bij hun activiteiten. De rekening is toch vooral voor de volgende generaties, en in de arme landen reeds voor de huidige.

Totale ecosysteem bekijken

Er dreigen de komende jaren overigens nog andere milieurekeningen gepresenteerd te worden. Op dit moment trekt de klimaatverandering alle aandacht naar zich toe. Maar ook rond de problematiek van biodiversiteit is het aftellen begonnen. In 1992 werd in Rio (VN-conferentie over Milieu en Ontwikkeling) niet alleen een kaderverdrag inzake de klimaatverandering ondertekend, maar eveneens inzake biologische diversiteit. De klimaatverandering is één van de oorzaken van het uitsterven van heel wat dieren- en plantensoorten, en de ontbossing versterkt de klimaatverandering. Beide vormen onderdeel van het grotere ecosysteem. De biodiversiteit ligt aan de basis van ons voedselsysteem, levert materialen en grondstoffen zoals hout of ingrediënten voor geneesmiddelen, zorgt voor een natuurlijke waterzuivering en gezonde

Er bestaat ook zoiets als internationale rechtvaardigheid inzake de verdeling van milieugoederen.

lucht, kan koolstof opnemen en vasthouden en regelt zo mee het klimaat. Het verdwijnen van soorten en de verarming van het ecosysteem is zo onrustwekkend dat de VN 2010 uitriepen tot Jaar van de biodiversiteit. Er is dit najaar ook een belangrijke biodiversiteitconferentie gepland. Maar de vrees is reëel dat de inspanningen van de politieke leiders om tot een bindend klimaat-akkoord te komen ten koste zullen gaan van de biodiversiteit. Het Belgische EU-voorzitterschap zal het niet onder de markt hebben om beide dossiers in goede banen te helpen leiden.

Het succes van de onderhandelingen zal ondermeer afhangen van de opstelling van de VS. "De tijd van onplezierige beslissingen uitstellen is voorbij", zei president Obama bij zijn ambtsaanvaarding. Maar de wereld moet blijkbaar nog even wachten tot zijn hervorming van het gezondheidssysteem door het Congres is goedgekeurd. Maar het welslagen zal vooral afhangen van de bereidheid van de industrielanden om rekening te houden met de belangen van China en de ontwikkelingslanden. Er bestaat ook zoiets als internationale rechtvaardigheid inzake de verdeling van milieugoederen. De vraag luidt dan waarom elke bewoner van de planeet in principe niet hetzelfde toegangsrecht zou hebben tot de natuurlijke hulpbronnen die nodig zijn om aan zijn essentiële menselijke behoeften te voldoen, en waarom de uitstootrechten van ieder land niet zouden worden bepaald op basis van een gelijk recht per inwoner? Het ziet er steeds meer

naar uit dat de rijke burgers van deze planeet, en vooral de meerderheid van de bevolking in de rijke landen, er niet zullen aan ontsnappen om hun ecologische voetafdruk terug te schroeven.

Ander groeimodel

Deze uitdaging zal ons verplichten kritisch na te denken over ons huidig groeimodel. Ongecontroleerde groei van productie en consumptie botst onvermijdelijk op de sociale en fysieke limieten van het systeem. In sommige sectoren is er al sprake van relatieve ontkoppeling van economische groei en het gebruik van energiebronnen en grondstoffen. Maar er is nood aan een economisch model dat een hoge levenskwaliteit koppelt aan een veel lagere milieu-impact. In dat verband spreekt men van een factor 4 die over een periode van enkele decennia een verdubbeling beoogt van de mondiale welvaart met een halvering van de input van grondstoffen. Sommigen stellen zelfs een factor 10 als standaard voorop. Het weze duidelijk dat zij die deze transitie naar een koolstofarme economie - die de broeikasgasemissies drastisch vermindert en zuinig omspringt met energie en grondstoffen - snel en succesvol zullen realiseren niet alleen een betere internationale verdeling van milieugoederen zullen mogelijk maken, maar tegelijk ook hun eigenbelang uitstekend zullen dienen. Want door de stijgende prijzen van energie en grondstoffen omwille van schaarste en internalisering van externe kosten, zullen zij een belangrijk concurrentievoordeel verwerven.

Als er één terrein is waarbij iedere burger in functie van zijn koopkracht zelf iets concreet kan doen, is het wel het verduurzamen van zijn consumptiepatroon.

Het is dus te hopen dat de opvolger van de Lissabonstrategie voor groei en tewerkstelling, die op de komende EU-Lentetop zal worden goedgekeurd, niet alleen zal focussen op het zorgzaam omspringen met het economisch kapitaal, maar evenzeer met het sociaal en ecologisch kapitaal. De koplopers onder de bedrijven hebben al voor deze strategie gekozen en lijken er goede resultaten mee te boeken. Het redden van ons West-Europees model zal niet alleen afhangen van het feit of we een jaarlijkse groei van 2% BBP bewerkstelligen, maar vooral van het feit of we er in slagen dat op een duurzame wijze te doen. Dus, ook rekening houden met de ecologische en sociale impact van onze productie en consumptie, zoals het ontwikkelen van duurzame en degelijke banen, en het voorzien van fondsen voor de vorming van werknemers die met reconversie worden geconfronteerd. Winnende samenlevingen hebben immers ook oog voor de zwakken.

Samengaan

Vorig jaar liet de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling een draagvlakonderzoek uitvoeren over hoe we een koolstofvrije maatschappij kunnen realiseren in 2050. (http://www.frdo.be/DOC/pub/enq/draagvlakonderzoek_2008.pdf) Het was opvallend hoe sterk bij de 72 ondervraagde 'opiniemakers' in ons land het besef reeds bleek te leven dat we onze wijze van wonen, ons voeden, ons verplaatsen, produceren en consumeren ingrijpend zullen moeten wijzigen. Dat

wordt dus niet langer als een utopisch project gezien. Het kan zeker helpen als maatschappelijke organisaties een (*sustainable*) *new deal* zouden sluiten om een zo ruim mogelijk draagvlak voor de noodzakelijke transitie te creëren. De uitdaging voor de overheid bestaat er in om van de transitie een mobiliserend project te maken en de voorwaarden te scheppen voor welslagen: het stimuleren van wetenschappelijk onderzoek dat een antwoord biedt op maatschappelijke behoeften, zorgen dat risicokapitaal beschikbaar is voor bedrijven die willen investeren in duurzame technologie voor een koolstofarme samenleving, directe betrokkenheid en initiatief van werknemers in bedrijven stimuleren, de fiscaliteit vergroenen zodat de juiste prijssignalen worden uitgezonden aan producenten en consumenten, de burgers uitnodigen om hun bijdragen te leveren om voor kinderen en kleinkinderen een duurzame toekomst te verzekeren... Immers, als er één terrein is waarbij iedere burger in functie van zijn koopkracht zelf iets concreet kan doen, is het wel het verduurzamen van zijn consumptiepatroon. Maar het succes van het project hangt samen met de mate waarin de overheid er in slaagt iedereen aan boord te krijgen en vrijbuitergedrag te ontraden. "Als je snel wilt gaan, moet je alleen lopen, maar als je ver wilt komen, moet je samen gaan", schrijft Wereldsolidariteit in zijn nieuwjaarswensen. Deze wijsheid is meer dan ooit van toepassing zowel nationaal als internationaal, willen we een doeltreffend antwoord formuleren op de klimaatverandering.